

Učiteljski List

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1. in 16. vsakega meseca. Uredništvo v Trstu, ul. Ruggero Manna št. 20, I. n. Slovenski rokopisi naj se pošiljajo na uredništvo v Trstu, hrvatski na naslov: Vinko Šepić nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane L 24.— Upravništvo v Trstu, ulica Molin grande 16, I. n. — Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Štev. 18.

V Trstu, dne 16. novembra 1920.

Leto I.

M. RADIČ:

Bankrot idealizma i čudoredne ideje.

Motto: To be or not to be, that isthe question.
(Biti ili nebiti, eto je eto, pitanje).
Shakespeares-Hamlet: 3. čin. 1. prizor.

Pred par decenija bacio je francuski katolički učenjak Brunetiere poznatu krilaticu o bankrotu znanosti (banquerotte de la science), koja je u redovima tadašnje duševne elite ne samo francuske, već svetske upoće, uzvitlala mnogo prašine i podigla buku, odjek koje čuo se pače i u nas.

O Brunetierovoj tvrdnji raspravljalo se temperamentno, pro in contra, prema uverenjima i idejama, koje je tko zastupao.

Ne treba da je čovek učenjak od zanata, već obični smrtnik, koji donekle prati razvoj i bar glavne rezultate savremene znanosti, da se uveri, kako tvrdnja Brunetierova ne odgovara istini i kako njegov pesemistički poklik o bankrotu, krizi, nemoćnosti znanosti nije nikako opravdan.

Medjutim tvrdnju Brunetierovu ne valja uzeti doslovno, već tako, da je znanost kod rešavanja problema čoveka i prirode, a pogotvo kod rešavanja poslednjih tajna i pitanja života, koja su od pamtiveka zakupljala čovečiji duh, nemoćna, pa da će takova ostati i u budućnosti.

Istu stvar po prilici, ali drugim rečima, rekao je Du-Bois-Reymond svojim ignoramus et ignorabimus.

Jer kad bi Brunetierov poklik značio nepriznavanje, poricanje, negaciju znanosti uopće i njenih rezultata, kako su to mnogi zasukani puritanci tumačili, objektivni posmatrač bi to morao označiti kao znanstveno šarlatanstvo i proračunano poganstvo.

Znanst svih zahteva ljudske duše udovoljit ne može i ne će; ona nije, istina, rešila svih tajna života i prirode; ona ih ne će rešiti ni u budućnosti, pa uprav u tome i leži smisao života, što se čovek tištanski bori da reši te tajne, da podigne zavesu što stoji na medji izmed ovog i transcendentnog sveta i znatiželjno zaviri u tamni prostor, što se iza zavesa krije, nastojeć da ga rasvetli, jer čim bi on zavesu odstranio i rasvetlio prostor iza nje, njegov život ne bi više imao smisla.

Usprkos toga veličina rezultata znanosti zapanjuje i zadivljuje objektivnog motrioca.

Sve i ako danas razne grane znanosti nemaju velikana prvoga reda, primerice filozofija jednog Kanta i Leibniza, astronomija jednog Newtona i Kopernika, prirodne znanosti jednog Lamarcka i Darvina, matematika Pascala, itd. imadu čitavu plejadu njihovih epigona, koji za njima mnogo ne zaostaju ne samo, nego se često dižu do njihove visine i veličine, a pogotovo oni, koji danas stoje, ili su nedavno stajali kao lučunoše savremenog čovečanstva na raznim poljima znanosti, osobito egzatnih i prirodnih, pa i same filozofije.

Imena Edison, Tesla, Maxwell, Hualoy, Marconi, Spencer, Wundt, Häckel, (da se razumijemo; ne Häckel kao filozof, čiji je ultramaterijalistički nazor na svet doživio potpuni slom, već kao prirodoslovac i otac biogenetskog temeljnog zakona) Hartwig i dr. dokazom su tome.

Ovde nam je pripomenuti, kako je poznato, da su ideje modernih velikana imale svoje zastupnike već u staro doba i ako u drugoj formi.

Naš Matoš tvrdi, da Kalikle u Gorgiji već razvija ideje modernog Nietschea.

Jezgra Hristova nauke sadržana je u budizmu, a čitav niz stoika ispovedao je Schopenhauerovu nauku davno prije njega.

Nabrajanjem mogli bismo nastaviti. Poznati velikan i duboki mislilac zgodno kaže:

Wer kann was Kluges, wer was Dummes es denken — Was schon die Vorwelt nicht. — (Hamlet).

Nije li spomenuta činjenica i okolnost, da su neke grane znanosti postigle, takorekuć, kulminaciju razvijanja uzrokom, da se mnogi veliki moderni duhovi ne vinuše do one visine, na kojoj stoje neki njihovi veliki predčasnici, što neki hoće da tumače kao zastoj, stagnaciju znanosti?

Tvrdnja Brunetierova dakle, u onom smislu, kako ju tumačiše neki tesnogrudni preteranci, apsolutno ne odgovara istini.

Znanost ide svojom stazom, rasvetljuje putove čovečanstva, dižuć ga iz tmina i vodeć u više svetle sfere; o tom nema nikakve sumnje.

Po čuvenom franceskom novijem pedagogu Buissonu tri su elementa, stupa, na kojima počiva život: znanost, moral (čudoredje) i religija. — Ako kažemo religija, ne mislimo time ovu ili onu konfesiju, već religioznu ideju, t. j. onu neodoljivu silu i potrebu ljudske duše, da u sebi uvek oseća Uzročnika svega.

Ako je tako, proizlazi, da znanost može potpunoma vršiti svoju plemenitu misiju samo u društvu druge dvojice.

Odatle posve prirodna pojava, da su veliki naučenjaci, kao Newton, Pascal, Pasteur, Spencer i dr. bili ljudi i kod kojih je moralna i religiozna ideja bila snažno razvijena.

Ako znanost, kako gore ustvrdismo, koraca svojom stazom (momentani delomični zastoj za vreme rata posve je prirodna stvar), nije to slučaj, nažalost, s čudovrednom idejom i idealizmom, a to bi moglo tvoriti pogibelj i za samu znanost, ako se uzme, da prave znanosti bez čudoredja nema.

I da Brunetieri ili koji drugi mislilac danas iza rata baci poklik o bankrotu ne znanosti, već čudoredne ideje i idealizma, kao najkobnijoj posledici rata, ne bi stalno ustajali odabrani duhovi da ga pobijaju, već bi, nažalost imao pristajanje čitavoga valjda sveta.

To je činjenica od takvog zamašaja po čovečanstvo, da mora zabrinuti svakoga čovekoljuba.

Svagdanje nas gorko iskustvo uči, da je rat u čoveku pobudio i do paroksizma razvio primitivne životinjske nagone, koji su pod plaštem kulture tinjali kao vulkan pod pepelom.

Čim se pružila zgodna prilika, provalili su ti nagoni elementarnom snagom kao vulkan, probudila se u čoveka la bête humane, kako kaže Zola, iskočio divljački, barbarski, primitivni homo primigenius, koji nije poznavao drugoga do borbe s divljom zveradi.

Temelji čudoredja su uzdrmani, ideja humanizma i moralna načela doživljuju teški slom. Što je kultura mnogo stoleća mukom, naporom gradila, to je ratni orkan u kratko vreme porušio. (Konac sledi.)

VOJŠČAK:

ZAPLENNJEO

ZAPLENNJENO

—c:

Mladinski ali šolski list?

Tovariš C. Drekonja je postavil pravaizprav še tretjo rešitev, t. j. mladinsko-šolski list, ki pa jo moramo takoj zavreči, ker med mladinskim in šolskim listom ni — srednje poti. In ne more je tudi biti, ker so smotri obeh tako različni, da ju ni mogoče združiti v zdravo celoto.

Prvi, izvirajoč iz zgolj estetsko-literarnih nagibov, skuša s toplino besede ogreti otroško srce za vse dobro in lepo, ker mu je končni cilj, mimo njegovega razuma ustvariti iz njega dobrega človeka. Drugi pa, ki ga je rodila idejno-didaktična potreba, apelira sicer mimgrede tudi na srce, a mu vendar gre pot v glavnem čez nerazorano polje otroškega razuma, po katerem hoče ustvariti iz njega mislečega človeka. Pri prvem se vrši otrokova preobrazba z indirektnim vplivanjem na njegovo duševnost, t. j. umetnik stoji čisto ob strani in le življenje je, ki govori svojo besedo na otroško srce. Povsem drugačna pa je stvar pri drugem! Po svojem dosežanju opazovanju morem trditi, da se niiti najboljši šolski spis ni mogel doslej otresti direktnega vplivanja na otroka, da dandanes ravno tako kakor pred dvajsetimi leti dociramo v njem z modro gesto vsevednežev, kar ima seveda za naravno posledico, da vzame otrok v roke vsako šolsko knjigo s čisto drugačnimi čuvstvi, nego se to godi tudi z najslabšim mladinskim spisom. Trditi pa nočem s tem, da dober šolski spis zgreši morda svoj cilj. Ne, saj je namenjen otroškemu razumu in naravno je, da se ne bo mogel nikoli okrestiti potrebne »šolskega prahu«. Zato sem tudi prepričan, da ne bo umetnik, ki je samo umetnik, nikoli spisal dobre

šolske knjige in da ne bo mogel tudi najboljši šolnik, čeravno pozna do dna otroško dušo, nikoli spisati pravega mladinskega spisa. To sta dva elementa, ki se že vsled svojega bistva ne moreta združiti v zdravo celoto in, cipirajoč se na to elementarno resnico, lahko z mirno vestjo trdim, da bi bil mladinsko-šolski list, kakor ga predlagam. Drekonja, neka zmes, ki bi ne zadovoljila niti srca in niti razuma in bi bila naši sadovi ravno vsled tega — jalovi.

Ostajaja nam tedaj le dve, oziroma tri možnosti: ali mladinski list, ali šolski list, ali pa — oba!

Govoril bom o prvem, čeravno so ga doslej vsi moji tovariši kratkoma lo zavrgli, povdajajoč edino potrebo izdajanja šolskega lista, česar pa jaz ne mislim zanikati, ker sem sam uverjen, da bi nam mogel dobro nadomeščati šolsko berilo. A o tem kasneje.

O potrebi in vplivu dobrega mladinskega lista ni treba, da izrečem mnogo besed. Trdim celo, da je mladinski spis nekaj, česar se otroška duša nikoli ne prenaja, česar pa ne morem z mirno vestjo reči niti o najboljši šolski knjigi. Vzroki tega vpeha prvega, oziroma vzroki minimalnega zanimanja, ki ga vzbude pri otroku tudi najboljše šolske knjige, so mnogi, a glavni bo pač ta, ki sem ga naglasil v začetku svojih besed in sicer: prvi vpliva v glavnem na srce, a drugi prekomerno na razum. V razburkanem življenju svojih zrelih let pozabi človek na vse zlate nauke skrbnega očeta in vse opomine ljubeče matere, a babiloniški skrivnostnih pravilic in dedovih lepih basni ne zabi do svoje smrti. To je govor srca na srce! In nam, ki vidimo vpliv minulih in še sedanjih dni na otroško dušo, ki je izpostavljena zastrupljenemu ozračju širokih mestnih ulic in ozkih vaških poti, je ravno na tem, da si jo **na mah osvojimo** s toplo besedo otroške poezije, da jo privežemo naše, na dom in soto ter po njej tudi na naš narod! To bi bil glavni vzrok, ki govori jasno in tehnično besedo v prilogi mladinskemu listu.

Tovariš Drekonja vidi velik oviro za izdajanje mladinskega lista v tem, ker živim na našem cizemlju piščo število pisateljev. Res je! Na svojih ramah nismo mogli vzdržati literarne revije in naravno je, da ne bomo vzdržali tudi mladinskega lista. A svet je velik in ne končuje morda pri Postojni. Sicer pa bodi to skrb bodočega urednika, ki si bo moral z nekoliko spretnosti in agilnosti že toliko pomagati, da ne bo običal sredi pota. Glede števila naročnikov in cene lista pa smo lahko toliko optimistični, da ga z dobro organizacijo sodelništva in vzajemni agitacijo od strani uprave in tudi celokupnega našega učiteljstva tako razširimo, da bo mogoča, vključ veliki strošek, tudi nizka naročnina. Misel, da bi pri tem računali na pomoč katerežekoli oblasti, se nam zdi tako natična, da se ne pečemo dalje z njo. Po tajski uradni statistiki smo imeli Slovenci 300 šol s 40.000 učenci, Hrvatje pa 90 šol s 15.000 učenci; skupno tedaj 400 šol s 55.000 učenci. Naj se naroči vsaka šola na en izvod in ob vzajemni agitaciji med učenci **tudi vsak deseti otrok**, pa bi imeli razpečanih **okroglo 4000 izvodov lista**, kar bi pomenilo znatno znižanje naročnine. Toliko tedaj v kratkih besedah o mladinskem listu!

O šolskem listu, čigar momentane potrebe tudi ne zanikam, pa mislim tole: Izdajanje šolskega lista je eminentno kompilatorno delo. Uporabiti bi bilo vse dobro, kar je že izšlo v slovenski besedi dozdej; samo ob sebi se razume, da bi moralo vanj i onlo, najboljšo, kar so imela naša prejšnja berila. Da bi pa mislili na popolnoma novo spisovanje šolske literature, kakršno tendenco imajo najbrž dru-

god, je to zadeva, ki bo zorela leta in leta ter je njen uspeh sila dvomljive vrednosti. Kompilacija šolskega lista bi se morala izvršiti na podlagi starih beril in vse dosejanje mladinske in šolske literature, a tega danes vsekakor nimamo na razpolago. Potem je pa še upravna stran cele zadeve. Preskrbeti bi bilo izdajo za vse učne stopnje, za slovensko in hrvaško dečo in sicer v nakladi najmanj 50.000 izvodov. Ta naklada zahteva ogromnega kapitala, ki ga »Zveza« danes nikakor ne more izjaviti. Kje pa je še ves strošek za upravljanje, razpošiljanje itd.? V očigled dejstvu pa, da sta že dva tržaška tovariša skušala od pomoči pomanjkanju šolskih beril s predelanjem starih, dosejanih rabljenih šolskih knjig, ki bodo menda v najkrajšem času od občisti potrjene, nam nikakor ne kaže prevzeti ogromnega dela in stroškov z izdajanjem šolskega lista, ki bi ga morali v par mesecih zopet opustiti.

S tem seveda odpade tudi tretja možnost, t. j. izdajanje obeh, mladinskega in šolskega lista.

Splošni načrt za sestavo petega berila

Odesek za sestavo slovenskih ljudsko-šolskih beril je spoznal, da je nujno potrebno pričeti s spisovanjem novih beril, počeni s onim za peti razred, ki je povsem nepokrit, medtem ko si nižji razredi za sedaj lahko še pomagajo s starimi predelanimi berili, ki izidejo v najkrajšem času. V ta namen se prične z današnjim dnevom sestava petega berila, po načrtu, kakor sledi nižje doli.

Vsi člani izvoljenega odseka in drugi dobrovoljci, ki jim je pri srcu napredek našega šolstva, naj blagovole doposlata čimprej (vsaj do 31. decembra t. l.) prispevke za sestavo novega berila na naslov: »Vodstvo slovenske ljudske šole v Sv. Ivanu pri Trstu« (odesek za sestavo beril).

Postopno se bodo potem spisovala berila za IV., III. in II. razred. Abecednik pride zadnji na vrsto.

Tu sledi priličen načrt za sestavo omenjenega petega berila za nraštveno vzgojo in realije:

A. Nraštveni pouk in ustavoznanstvo.

I. dvomesečje: Družina, očetovska oblast, medsebojne dolžnosti družinskih udov. Šola kot posredovalka med družino in družbo. Ubogljivost, spoštovanje, vljudnost. Šolska disciplina in vzajemnost.

II. dvom. Človek v družbi. Naša ožja in širja domovina. Dolžnosti do nje. Človeštvo in njegovi veliki dobrotniki. Državljan, njegove pravice in dolžnosti. Štatut.

III. dvom. Vlada. Predpravice kralja. Zbornica, senat in ministri. Volilna pravica in tozadevne dolžnosti. O vsitvi volitev. O vojaški službi.

IV. Dolžnosti napram tuji pravici. Kazenski zakonik, prestopki zakonov, najnavadnejši zločini.

Sodstvo: spravi sodnik, okrajna sodnija (pretura), deželna sodnija (tribunale), prizivno kasacijsko sodišče, zakon o spregledu kazni. Upravna razdelba kraljestva: dežela in okrožje; prefekt, občina, občinsko svetovništvo, župan.

V. dvom. Vzajemna pomoč. Civilne naprave. Hranilnice, posojilnice, podporna društva, zavarovalnice, zadruge in njihova korist. Delo, plemenitost dela; delavska zakonodaja. Uredbe za vzajemnost in preskrbo.

B. Čitanje.

Daljša pesmice in dramatični prizori s tremi in več nastopajočimi osebami.

Glede leposlovja se bodo izbrali najprimernejši vposlani originalni prispevki, oziroma predelave duševnih proizvodov naših pisateljev ter nasvetovani pesniški proizvodi*).

*) K tej točki objavimo prihodnjic primer, ki nam ga je poslal tov. Fr. Ločniškar. Ured.

C. Slovnica.

I. dvom. Prosti, goli in razširjeni stavek. Priedje in podredje, priedni in podredni vezniki, oziralni zaimek; raba vejice. Direktni in indirektni govor.

II. dvom. Ponovitev pravilne sklanje, samostalnikov in pridevnikov.

III. dvom. Sklanja pridevnikov, zaimkov in števnikov točneje. Sprega glagolov v tvorni dobi. Povratni glagoli.

IV. dvom. Glagolska deležja. Sprega glagolov v trpni dobi.

V. dvom. Ponovitev. Stavkova analiza, slovniska in ločična.

D. Spisje.

Direktni in indirektni govor. Samostojna obnovitev povesti in opisov. Opis lastnih opazovanj in doživljanjev v povsem prosti obliki. Pisma in lažji opravljeni spisi.

E. Zemljepis.

(Cilj. Spoznavanje Evrope. Osnovni pojmi iz zvezdoznanstva).

I. dvom. Osnovni pojmi iz zvezdoznanstva. Sonce, planeti, zemlja, luna, koledar. Razni načini orientacije.

II. dvom. Zemlja, oceani, celine. Vertikalna in horizontalna obrazba. Plemena, narodi, vere.

III. dvom. Evropa, oro in hidrografično. Glavne evropske države z najvažnejšimi mesti.

IV. dvom. Italija. Ponovitev in razširitev snovi, vzete v IV. razredu, osobito trgovski odnošaji Italije do drugih evropskih držav.

V. dvom. Ostale štiri celine v obče (najimenoitnejše planjave, puščave, pogorja, reke in jezera, glavne države z glavnimi mesti). Naselbine Italije.

F. Zgodovina.

I. dvom. Naša dežela v prazgodovinski dobi. Kultura Babiloncev in Egipčanov. Grki (Sokrat, Demosten, Aleksander Veliki in grška kultura).

II. dvom. Stari Rim in rimska kultura. Rimski kralji. Rim, ljudovlada. Rimske vojne. Rim. cesarstvo. Krščanstvo in krščanska kultura. Preganjanje kristijanov. Razdejanje Jeruzalema.

III. dvom. Propad zapadnorimskega cesarstva. Cari-grad (Konstantin in bizantinska kultura v naših krajih. Stari Slovani, njih boji proti krščanstvu in pokristjanenje. Oglejski patrijarhi in beneška ljudovlada.

IV. dvom. Križarske vojne. Turški vpadi. Kmečki upori (Gubec). Srednjeveško življenje v mestih in po gradovih. Valvazor. Reformacija (Trubar, P. P. Vergerij). Odkritja in iznajdbe začetkom novega veka.

V. dvom. Savojska hiša. Francoska revolucija. Napoleon. Upori in zarote v Italiji. Vojne za neodvisnost. Svetovna vojna 1914—1918.

G. Razne vede.

I. Nauk o človeškem telesu.

I. dvom. Kratek pregled sestavnih organov človeškega telesa (gibala, hranila, čutila). Zdrava duša v zdravem telesu.

II. Natančneje. Prebavila s posebnim oziranjem na izločila; (ustna slinovka, jetra, žolč, slezena, obisti). Zmernost in treznost; alkoholizem, tobak in drugi slični strupi.

III. dvom. Dihala natančneje. Bolezni na dihalih. Jetika, čutila (točno). Oko in vid; kako ga ohraniti. Očesne bolezni.

IV. dvom. Uho in sluh; kako ga negovati. Nos in vonj. Pomen dobrega vonja za človeka.

V. dvom. Okus, jezik. Tip, koža. Telesna snaga, perilo. Prva pomoč v neugodah. Kako ravnati z bolniki.

II. Prirodopis.

I. dvom. Ptice selivke in pevke (škorec, kos, slavac); njihovo življenje. Kako se ptice plode.

II. dvom. Domače in tuje zveri (volk, medved, lev), njihovo življenje. Notranji ustroj sesalcev (mačka).

III. dvom. Rudnine (zlato in srebro, živo srebro, žveplo, grafit).

IV. dvom. Gozdna drevesa (smreka, bor, lipa, kostanj, bukev, hrast, vrba, topol) in njihovo življenje. Pomladne cvetice; kako žive in se plode.

LISTEK

AL. HREŠČAK

† Wilhelm Wundt

Modroslovna naziranja, ki imajo med obema svojima ekstremnima poloma — idealno in realno — ogromno torišče, spraviti v organsko celoto, je in bo filozofski problem vseh časov. Stremljenje po ravnovesju med izkustvom in spekulacijo je drugo ime za isti problem. Ker se je zlasti nemška filozofija po Kantu vedno bolj udajala brezbrežnemu in brezdanjemu toku spekulacije — imenujem predvsem Fichteja, Hegela in Schellinga — nastal je med filozofi in znanstvenimi specialisti globok prepad, ki je škodoval zlasti modroslovni vedi. Posamezne znanstvene discipline — v polpreteklem času v prvi vrsti prirodoznanstvo — so si lastile izključno pravico odgovarjati na zadnja in najvišja vprašanja, potisnile so metafiziko ob stran in si patentirale vsaka s svojega stališča diktat svetovnega naziranja. Da je ta bahava drznost vplivala silno razkrajajoče na vso mentaliteto polpretekle dobe, je lahko razumljivo, zlasti še, če pomislimo, da je bila filozofija, ki bi edina mogla spraviti harmonijo v ta kaos, vsled prej omejenih ab-

surdnih spekulativnih sistemov, popolnoma diskreditirana.

Prizadevanje najboljših mož je šlo za tem, da dosežejo z neumornim posredovanjem med posameznimi vedami in filozofijo — ki bi naj predstavljala v gotovem smislu sintezo in nadaljevanje teh posameznih disciplin — neko strpljivo razmerje. Določiti je bilo predvsem strogo omejen delokrog posameznim disciplinam. Težavna je bila ta naloga zlasti pri onih disciplinah, ki mejijo med takozvanimi čistimi naravoznanskimi in duhovnimi vedami, t. j. pri moderni biologiji in psihologiji.

Centralni problem vsakega svetovnega naziranja je predvsem razmerje med dušo in telesom. Zato so se bavili s tem problemom od pamtveka vsi filozofi, in stališče, ki ga je vsakteri zavzel v tem pogledu, je bilo istočasno mero-dajno za njegovo splošno filozofsko stališče, t. j. stališče svetovnega naziranja. Do 19. stoletja se je obravnavalo dušeslovje po veliki večini kot samostojna veda, kot čista psihologija. Prejšnje stoletje je pa storilo v tem pogledu korak dalje in postavilo v ospredje te vede problem medsebojnega razmerja med duševnimi in telesnimi pojavi. Zlasti je vplivalo v to smer dušeslovje čutnega zaznavanja, ki je bilo od nekaj zelo odvisno od fiziologije odnosnih čutil. Tudi nauk

o nenormalnem duševnem življenju, t. j. psihopatologija, je silil dušeslovce v to smer raziskavanja.

Že Lotze in Fechner sta položila prve temelje za takozvano psihofiziko, t. j. fiziologijo duše. Ta nauk sloni na načelu, da so duševni pojavi odvisni od fizičnih postopkov. To osnovno misel je Wundt formuliral pozneje v to smer, da so duševni procesi spremljani redno po gotovih fizičnih pojavih, in da vladajo med notranjimi in zunanji življenjskimi postopki redno zakoniti odnošaji. (Wundt: „Grundzüge der physiologischen Psychologie“). To načelo imenujemo psihologičen paralelizem. Tako umevano psihologijo imenuje Wundt eksperimentalno psihologijo. V pospeševanje te nove vede je ustanovil svoj sloviti laboratorij (1879.) ter začel izdajati (1883.—1902.) časopis „Philosophische Studien“, na katerih mesto so stopile pozneje (1905.) „Psychologische Studien“. Vse to izvanredno plodovito in uspešno znanstveno delo je pridobilo Wundtu časten naslov „očeta eksperimentalne psihologije“. Kaj pomenja ta nova veda v današnji vzgojeslovni znanosti, ni treba učiteljskemu čitateljskemu krogu še posebej povdarjati? Da je pa postala važen faktor tudi v moderni medicini, filozofiji in celo v pravni vedi dokazuje splošna zahteva, da se otvorijo na vseučiliščih za njo posebne stolice.

IV. dvom. Plazivci (kušarica, krokodil, želva, krkoni (žaba), ribe, mehkužci (polž, sipa, ostriga), žuželke (čebela).

III. Prírodoslovje.

I. dvom. V čem so si telesa podobna (obča svojstva teles) in v čem so si različna. Molekuli, atomi.

II. dvom. Občujoče posode. Teža, tehtnice, zračni tlak, tlakomer.

III. dvom. Pumpe.

IV. Električna. Kako proizvajamo elektriko na debelo, (električne kolovrat, elektrofor, Leydenska steklenica, električni člen in baterija).

V. dvom. Elektromagnet, električni zvon, električna luč, brzjav ali telegraf, telefon.

IV. Petje.

Besedilo dvoglasnih pesmi na podlagi notnega sestava primernih za peti razred.

Centralni odbor za sestavo šolskih knjig.

ŠOLSKE VESTI.

Zanimiv popravek. Od predsedstva »Zveze slov. učit. društev« v Trstu smo prejeli sledeče pismo:

Dragi tovariš-urednik! Ker ni naš namen, da bi se komu krivica godila, prosim, ponatisni v bodoči številki »Učit. Lista« glede članka »Brezpravni« sledeče pojasnilo:

»Višji šol. nadzornik je dejal tako-le:

Zasedbena oblast ima pravico potrjati v službovanju one, ki so tega vredni. Vsi učitelji so smatrani kot provizorični, ker ni bil doslej še nihče uradno potrjen. Tudi so učitelji sami priznali to svoje provizorično službeno stanje s tem, da so vložili na šol. oblasti tozadevne prošnje za službeno potrditev. Če šol. oblast koga disciplinarno ali uradno premesti, je to samo zato, da se s tem izogne hujšim ukrepom, in to kaže samo dobrohotnost oblasti proti učiteljskemu stanu. Komur tako ne ugaja, je svoboden, da gre — Delovanje nekaterih slovanskih učiteljev smatra šol. oblast za protitalijansko in protidržavno in kljub temu se proti tem ne postopa.

Z ozirom na napade (»Učit. Lista« in drugih slov. časopisov), katerim je izpostavljena šol. oblast in, ki slone na krivih in nepravih informacijah, bo prisiljena tudi ona, objaviti v skrajnem slučaju pōtom listov vse tozadevne slučaje, krivde učiteljstva, kar nikakor ne bo v korist njega samega. Končno ne more šolska oblast razumeti, kako da učiteljstvo ne uvideva njene dobrohotnosti do šole in njega samega.

Da bi bil nadzornik rabil izraza »z Bogom« in »k vragu« je izključeno, ker to res ni v njegovi navadi in je v občevanju z učiteljstvom zelo vpluden in ljubezljiv!

A. Germek.

Dostavek uredništva: Ker smo prejeli pričujoči popravek v zadnjem hipu, ga ne moremo tako obširno komentirati, kakor bi zaslužil. Priznajemo si tedaj komentar za prihodnjo številko.

Hreščakova zadeva. Učiteljstvo sezanskega okraja je pri uradni konferenci 9. julija t. l. zahtevalo od civ. komisarja Guglielma, naj se prekliche premeščenje učitelja Hreščaka. Civilni komisar je obljubil, da bo zadevo uredil tekom počitnic, — sicer bi se konferenca ne vršila. Besede ni držal, tov. Hreščak je še danes na cesti.

Za 27. oktober je nadzornik prof. Demonte sklical stalni odbor učiteljstva za sez. okraj na posvetovanje in preuredbe šolstva. Došlo učiteljstvo je najprej zahtevalo pojasnila radi obljub civilnega komisarja (ki je bilo ravno na kratkem dopustu) in ko je videlo, da je zadeva ravno tam, kakor pred meseci, je podalo naslednjo izjavo:

Civilnemu komisarju gosp. Guglielmu

v Sezani.

Podpisani učitelji, izvoljeni pri uradni konferenci, dne 9. julija t. l., v stalni odbor v svrhu preuredbe šolstva,

videč, da je po krivici preganjani učitelj Hreščak Alojz, zastopnik učiteljstva v okrajnem šolskem svetu, še danes brez službenega mesta in že pet mesecev brez

vsakršne plače, dasi ima petnajst službenih let za seboj,

izjavljajo — ker je vsako uspešno delo za povzdigo šole nemogoče, če je učiteljstvo popolnoma brezpravno — da ne morejo sodelovati pri reformah šolstva, dokler se vsaj deloma ne popravi storjena krivica.

Sežana, 27. oktobra 1920.

Podpisani: Baša A., Gregoretič A., Kenda F., Pahor J., Ravbar J., Živčeva Fr.

Koliko časa se bo ta težavna in silno zamotana zadeva »urejevala«, ne vemo. Res je, da so tov. Hreščaka kar čez noč vrgli iz službe. Če se vsaj deloma ne popravi krivica, to se pravi, če se Hreščaku ne nakaže plača brez odloga, potem je le še eno sredstvo: odločna akcija učiteljstva. Če se učiteljstvo ne upre krivičnemu preganjanju enega prvih borilcev za interese stanu, nima moralne kvalifikacije za svoj poklic, za vzgojo novega rodu, ki mu je izročen.

Opomba uredništva: Kakor se vidi, bo zadeva našega tov. Hreščaka, ki jo oblast zavlačuje že mesec in mesece, prinesla tudi svoje sadove in sicer po znani: Kdor seje veter, žanje vihar! Odgovornost za vse posledice te napetosti, ki je zavladala med nami in šolsko oblastjo, pade seveda na elemente, ki to oblast zastopajo na zunaj v vseh uradih raznih komisarijatov. Kakšno pot bo ubralo v najkrajšem času jugoslovensko učiteljstvo, nam kaže ravno dogodek iz sezanskega okraja.

Reakcija. Besede deželnega šolskega nadzornika, ki smo jih bili podali v 15. številki našega lista, so izzvale v javnosti silen odpor. Socijalistični tednik »Delo« je prinesel dne 29. oktobra t. l. v odgovor oster članek, ki podrobno zavrača nazore deželnega šolskega nadzornika, ki nam jasno ovajajo sisteme, ki so se vgnezdili na gen. civ. komisarijatu in so v sramoto vsaki kulturnosti. Članek, je namenjen široki javnosti, je predolg, da bi ga mogli tu posnemati. Za naše učiteljstvo pa je zanimiv posebno zaradi svojega konca, ki se glasi: In učiteljstvo? Ali ima še kaj časti, ali pa se bo pustilo tepsti od človeka, ki ne ve, kaj dela in ki je prepričan, da dobiva plačo zato, da bije učiteljstvo v obraz! Ali bo odgovorilo, ali bo molčalo? Tako mora govoriti, da se bo razumelo. Če bo molčalo — potem je vredno, da ga kreature tepejo. — Ponavljamo še enkrat tu, da bo učiteljstvo odgovorilo, ker mora odgovoriti. Dve leti in pol traja to turško paševanje in čas je, da se ga učiteljstvo energično otrese.

Počitniški dnevi. Kakor poročajo iz Rima se bavi ministristvo z načrtom, ki naj bi omejil izdatno počitniške dneve med šolskim letom. Kmalu bo izšel prvi ukrep, s katerim se odpravi v ljudski šoli počitek v četrtkih. — Mislimo, da je vprašanje počitniških dni med šolskim letom res potrebno temeljite reforme. Praznikov ob najrazličnejših prilikah je že toliko, da učenci ne pridejo več do pravega in rednega pouka. Patriotskih slavnosti, spomin-dnevov in sličnih komedij smo imeli v zadnjih dveh letih toliko, da jim že več ne moremo pregledati vrste. Če so že potrebne take parade, naj se za to določi en dan, ter naj se ne bega otrok venomer z rečmi, ki jih itak ne morejo zanimati, ker jim k večjemu nudijo priliko za brezdelno pohajkovanje po tržaških ulicah.

Značilno slavlje. Italijanski narodni praznik 4. novembra se je praznovalo na Primorskem na najrazličnejše načine. Najznačilnejše slavlje te vrste pa se je izvršilo v Gradiški v Furlaniji. Kakor smo brali v »Piccolu« od 7. t. m., je kr. učiteljstvo v Gradiški praznovalo dan narodnega svobojenja na prav poseben način. Ravnatelj prof. Manzini je imel primeren govor, naker je nastopil prof. Fabbri, ki je govoril na dolgo in široko o namenih in ciljih šole ter tudi o dolžnostih, ki jih imajo dijaki do svojih učiteljev. Do tu bi ne bilo temu patriotskemu slavlju ničesar oporekati, a konec proslave je tak, da je vredno, da ga debelo podčrtamo.

Za obema predgovornikoma je nastopil poročnik Ueva, član Zveze bojevnikov, in je govoril zbranemu dijaštvu o vojni ter opisal njene najznamenitejše epizode. Govoril je tudi o strašnih razmerah, v katerih živijo Italijani na Reki in v Dalmaciji; trdil, da ni vojna še končana in da

so vsi italijanski bojevniki pripravljani še ubijati in umirati za veličino Italije.

Tako smer je tedaj zavzelo patriotsko slavlje, ki ga je nudilo učiteljstvo v Gradiški svojim učencem. Lahko razumemo, če se slavi ubojstvo na javni ulici, po shodih in sličnih komedijah; ne moremo pa razumeti, da se taka blaznost zanaša v šolske prostore, ki so postavljeni vendar zato, da ustvarjajo iz srovega človeškega materiala kulturna bitja, namenjena življenju dela in ljubezni, ne pa srednjeveškemu divjaštvu. In potem porečemo še, da človeštvo ne napreduje!

Slovensko učiteljsko društvo za Istro vabi vse svoje člane, da pošljejo takoj zastale mesečne prispevke društvemu blagajniku.

Še ni prav! Na našo opazko k razpisu učiteljskih mest v zasedenem ozemlju, v kateri smo ugotovili, da bi morala oblast vzeti v poštev tudi prošnje onega učiteljstva, pristojnega v zasedeno ozemlje, ki pa začasno službuje izven premirne črte, je sporočila oblast tržaški »Edinosti«, da se bo to i zgodilo. Z zadovoljstvom beležimo to dejstvo, a obenem želimo, da bi se ravno z ozirom nanj rok za vlaganje prošenj, ki je potekel že v teh dneh, podaljšal za vse kompetente, službujoče izven premirne črte, vsaj še za 15 ali 20 dni. S tem bi bilo zagotovljeno, da bi prišle v poštev vse one prošnje, ki niso mogle do 15. t. m. dospeti preko demarkacijske črte.

P drugi strani pa smo slišali, da se je bila oblast z ozirom na te kompetente postavila na stališče, da ne bo njih prošnje reševala, dokler ne pride v naših krajih do aneksije. Odločno protestiramo proti takemu zavlačevanju, ki ni upravičeno v nikakršnem oziru. Oblast bi morala izrabiti vsako priliko, da vzpostavi v našem šolstvu predvojno stanje ter se obenem tako reši večnih protestov od naše strani. Le takrat, ko bomo v vsem njenem delu tudi res izpoznali, da gre po pravični poti, bodo naši protesti izostali... Drugače pa bomo začeli zopet od kraja!

Škola umara. — I te kako! Umara sve školnike i djake. Ono večno opterećivanje duha djake, ona dnevna gnjavaža moždana i živaca učenjem, razmišljanjem. Pa tek onaj večni strah i uzbuđenje djaka pred bilježnicom profesora, što mrko stupa u razred, a još tmurnije ga ostavlja. Ubiža živce sviju školnika i djaka nadatje i cna disciplina, što mora da vlada u razredu, ono naime neprestano upravljanje i usredotoćivanje duha, očiju, ušiju na predavača i nauku, što se očituje mirnoćom i nepomičnoću tela. Ovaj duševni napor umara, dosadjuje školnika: grize mu živce i zdravlje. Nas učitelje uz to mori prenatrpan razred dece svake dobe, temperamenta, inteligencije i odgoja. Hoće se veštine i truda ovakovu decu držati u dobrom raspoloženju i zaptu. A učiteljeva pluća? A školski pokvareni uzduh? Sve, sve se školsko i u školi »bori« proti utrljivosti i zdravlju učiteljstva i dijaštva, a ovo poglavito za to, što je njihov život u školi nenaravan, protunaravan. Život bo je pojam protivan miru i mirnoći. U školi, čistina, duh je alkivan, živci rade, ali teho nije dostatno u kretanju. U školi radi duh na uštrb tela i njegovog razvoja. Škola ne razvija skladno celog čoveka. U školi telo kržljavi, a mišice vene i duh. Zdravlje je tela glavni uvjet i najveća garancija zdrava, vesela, živa i sposobna duha. Učpće svaka škola je grob zdravlja duševnoga i telesnoga, pošto tu u školi preveć miruje telo. Mirna se voda usmrdi, doćim živa je simbol zdravlja i naravnog života. Gibanjem se svako biće jača i usposobljuje za život i životne borbe. U borbi t. j. u duševnom i telesnom gibanju je pravi život; borba, kretanje usavršuje i diže sposobnosti čovekove. I zdrav čovek, pa i zdravo udo zakržljavi, omlohavi, ne rabi li ga duže vremena. Učiteljeva je za to sveta dužnost, da telesnim radom i gibanjem u

Še-le po teh temeljnih psiholoških študijah se je obrnil Wundt k filozofiji. Če sploh kdo, je bil poklican on, da pripomore diskreditirani »kraljici« zopet do njenega častnega naslova. Njegovo temeljito poznavanje dušeslovja, njegov izreden dar življenja v vse znanstvene panoge ter njegova iznajdljivost v sestavljanju najbistroumnejših kombinacij, zlasti pa talent za sistematično, ga vsposabljaajo, da velja danes za najboljšega posredovalca med posameznimi vedami in njihovo krono-filozofijo in da je smatrati njegov filozofski sistem momentano kot vzoren in zaključen. (Wundt: »System der Phisolophie«). Pred nekaterimi tedni nam je došla vest o Wundtovi smrti. Kot 92-letni starček je zapustil svet, ki bo vedno občudoval njegovo fenomenalno delavnost, bogastvo originalnih misli, obvladanje grandiozno-razsežnega znanstvenega materiala in njegovo sestavno arhitektoniko. Tudi v zgodovini pedagogike ostane kot originalen dušeslovec zapisan z neizbrisnimi črkami za vse čase.

Romain Roland o sodobni in bodoči vzgoji

Zvezi francoskih sindikatov, ki je zborovala letos v Bordeaux-u, je poslal Romain Rolland

pismo, ki se bavi s sodobno šolo. Naj podamo tu nekaj odlomkov iz obširnega pisma tega odličnega Francoza.

»Beseda »razpad«, ki jo rabite z ozirom na sedanje šolske metode, ustvarjene v meščanski družbi, se mi ne zdi prava. Ta način poučevanja se je, žal, še vse preveć obnesel. Mi vidimo njegove strašne posledice. Le njemu se lahko zahvalimo za mišljenje današnje Evrope. To je nezdravi ideal nacionalističnega napuha, medsebojnega nezaupanja in zavisti; to je egoizem divjaštva, ki išče svoje sreće v nesreći drugih; to je bolno čaščenje smrti in ubojstva za divjaško domovino. Odtisi takega poučevanja in vzgojevanja na svetovno mišljenje so bili tako krepki, da se jih je mogel tudi najmočnejši šele s težavo otresti. A vsak ni tega zmogel! Spominimo se samo na brezbrizže mnogih v vojnem času, na neodločnost in protislovja drugih, ki so hoteli združiti nezdrujljivo: ljubezen do človeštva in oboroževanje vojujoćih se domovin, ki so narode razdruževale. Vsak izmed nas mora izprašati lastno vest.

Preurediti moramo vse z ozirom na zgodovino, moralo in pouk v omiki. Posebno pa v zgodovini. Kaj je zgodovina? To je zgodovina zmagalca nad drugim narodom, razredom i. t. d.; je zgodovina, ki zanika vse, kar ni njegovega in

ni v dobiček njegovih koristi in njegovih resnic. V neki knjigi izdani lani po nekem Nemcu, prostega duha in kritičnega uma, ki je raziskaval grške predhodnike sodobnega pacifizma, med katerimi je bil najvećji Perikles, je dokazano, da so vsi zgodovinarji, ki so izišli iz vodilnih in vladajoćih razredov, potvarjali, zavedno ali nezavedno, zgodovinska dejstva, opuščajoć ali pa omilujoć vse, kar bi moglo škodovati temu razredu ali pa stranki. »Doslej«, pravi moj avtor, »so bili vsi zgodovinarji, antipacifisti in proslavljajci domovinskih vojen...« To je samo eden primer!

Prava in uspešna zmaga bi bilo združenje in zavedno sodelovanje vseh sil vesoljstva. In k temu moramo stremeti. Povsod mora svobodno in naširoko zasnovano poučevanje, delovati k sintezi, razkropljenih in večkrat tudi nasprotujoćih si sil, narodov in mišljenj.

Iz tega sledi nujna potreba ustvaritve »enotne, internacionalne šole«, ki naj deluje k združenju najrazličnejših tokov v človeštvu in vseh njegovih sposobnosti: od roćnega do duševnega delavca, da bo vsakdo, čeravno strokovno izobražen, imel eno in isto splošno izobrazbo, spekulativno in praktično, ki bi jo imenoval »praćloveško« ali »splošno človeško«.

čistu zraku nakdoknadi izgubljeno na duši i telu priobnavljanem u zapvorenim prostorijama. Inače nakon duge boletice želuca, pluća i nezvoznosti leći će premlad pod ledinu, da tako deli sudbinu svojih pok. suzvanika. — Od toga jedino može ga rešiti noćni odmor, umeven, trezan život, te fizički rad u vrtu i sport. Šetnje ne zadovoljavaju. Lov se vrlo preporuča. Napokih mi nemamo valjanih gombaljšta i igraljšta, sokolstvo se tek u nas pojavilo, pa ga nestrto u doba »slobode«. Mi premalo igramo, sigramo, loptamo; pogotovo ne jačamo se jačalačkoin gimnastikom, preretko poduzimamo školske šetnje u narav, da ovaiko bar donekle pariramo svanjikovi školski telesni odgoj. — Još smo daleko od doba, kad će naša škola moći pogodovati zdravlju djačeta i učitelja mu. Negde započeli školom pod vednim nebom. Mi ćemo ju morati uvesti zbog drugog razloga, što imademo škole bez škol. zgradi, i škola u seoskim senicima i stajama.

Školski praznici i rad. — Imamo ih za to, da se odmorimo za 10-mes. škol. rada, bolje rečeno, da istrošimo i iscrpljeno i pokvareno na duši i telu kroz »počitnice« nadomestimo, popravimo. No mi svi misimo istog mnjenja, kako da ih provedemo. Većina nas je nazora, da nam valja u ovo dva tri meseca praznika zaista počivati i to spavanjem, ležanjem i dangubom. Amerikanci i Anglosasi jesu pako drugih nazora glede doja. Američki djak, djakinja, učitelj(-ca), profesor, činovnik odmaraju se i jača u doba praznika i dopusta ponajveć telesnim radom. Mi, koji smo vćeni slušati onu »dolce far niente«, raskolačit ćemo došto na ovo svoje europske oči od čuda. Američki činovnik i učitelj sprovede svoje »počitnice« fizičkim radom ne da mu prodje vreme i za šalu samo, nego ozbiljno i za novac. U doba poljskih radnja Amerikancu je zazorno lenčariti. Svi rade: čitava država. Prečesti — vele putopisci — naći ćeš za istim poslom djake, učitelje, profesore, svećenike, djakinje i učiteljice. Tu ćeš teško razlučiti profesionalnog radnika od »odmarajućeg« činovnika. Telesnim radnjama navikava se Anglosas od mladih nogu, pa mu se ovakove radnje u starijoj dobi čine nešto sasna naravna i obvezatna za sve i svakoga. Američkoj »gospodi«, pa i bogatašima nije nimalo zazorno obavljanje ručnih posala, ne smatraju ih nedoličnim, nečim što bi bilo njima »ispod časti«, kako se to smatra u nas, gde smo toli prisvetljeni i bogati! U američkim školama dnevno se igra, lopta, a gospoda se bave kao u nas sportom, ali se sve ovo tako preko Atlantika smatra surogatom fizičkog rada, dopušteno tek ovde i onda, kada nema zgođe za sam takav rad. Samo ručni rad smatra Amerikanac poslom, što krepča duh i telo zajedno; on telesnim radom hoće da spoji »dolce con utile«. Korist, privreda i jačanje duha i tela jesu dve stožerne tačke svega američkog života i odgoja. Evo ovako se amer. djak i kmetlarijski čovek odmaraju u svojoj dokolici; ovako on ojačava svoje mišice, moždane i živce. Ali za to je Amerikancu pojam života nešto drukčije nego nama srećnicima Europe. U tom pravom telesnom radu moramo tražiti izvor onom optimizmu života, onoj anglosaskoj energiji i veselju do života, što radnja strosrukim plodom za prosvetu. Rad spaja sve Amerikanice nerazdruživim vezom prijateljstva i demokratizma, što je temelj svakog društva i naroda, što je uslovom prosvete, mira, sloge — uslov narodne sreće. — U nas gospoda i gospodje, imače seljačka djeca, srame se obavljati i sitne poslove u kuhinji i vrtu: to je njima »ispod časti«. Dašto valja da se nečim razlikuju od seljaka i radnika! — Mi u Europi takovi, ali za to imademo previeše ljudi izmoždenih, vodenih, ispitih, nervoznih, histeričnih, sušičavih, zato imade u nas nemalo nezadovoljnika, nesrećnika javnih i tajnih, izgubljenih egzistencija, potrušenih obitelji. A mi učitelji svojim životom i radom bodimo poštunji ljudi. Primerom većma nego rečju širimo zdravu kulturu. »Mičimo se, bit će dobro«, veli pesnik Sundečić. Mičimo se u školi kao vrsni učitelji; mičimo se pevom, igrom i podukom; mičimo se na svojem domu kao radnici; mičimo se putovanjem; mičimo se kao gombaljši, sokolaši, planinači i lovci. Mičimo se, da jačamo svoje mišice i živce, da se usposobimo za život i da život bodimo. Nastupnih odbacimo sa sebe i od sebe sve što nas slabiti: kamimo se čaše i pijavke do zore. Jačajmo se i budimo jaki, da budemo zadovoljni i srećni. Budimo jaki, da dižemo narodnu snagu, jer zdravi ljudi stvaraju zdrav i jak narod. Napred radom!

Književnost in umetnost.

Jorgovan džepni koledar za 1921. g. izdala knjižara Ivana Novaka u Pazinu. Pored kalendarskog dijela ova je knjižica snabdjevena zabavno-poučnim sastavima, te pruža, naročito školskoj omladini, dobra štiva. U njoj je nekoliko dobrih radova poznatijih hrvatskih književnika, nekliko odabranih i u narodu omiljenih pjesama, te umotvora rebusa i zagonetaka. Na kraju je dodana bilježnica sa zgodnim napomenama za djake. Slike su jasne, a uza one omladinskih pisaca i pedagoških radnika

odnešen je i kraći životopis. Oprema je glede papira kao i glede objama i poveza vrlo dobra, stoga je ovaj jedini hrvatski kalendar u okupiranom zemljištu dobro došao omladini kao i odraslima. — Stoji 2 L komad, s poštarinom L 2.20. Na svako 10 kom. jedan kom. besplatno i franko. Dobiva se kod pomenute knjižare u Pazinu.

Slovenska šolska Matica. Po smrti dosedanjega predsednika, ravnatelja Schreinerja, je izvoljen za predsednika Slovenske Matice profesor Ljudevit Pivko, za podpredsednika je izvoljen okrajni šolski nadzornik Ljudevit Černej, tajnik ostane prof. dr. Kovačić, a blagajnik nadučitelj Jakob Dimnik. Na izrednem obćnem zboru dne 27. avgusta t. l. v Mariboru so bili izvoljeni v odbor kot odborniki-namestniki: vseučiliški prof. dr. Karel Ozvald in šolski nadzornik Pavel Flerč. »Slov. šolska Matica« izda za leto 1920. poleg Letopisa z bogato pedagoško in kulturno-historično vsebino, sledeči društveni publikaciji: Fink »Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika« in dr. Schnaup-Pivkovo »Tejovadbo« po Tyršovem sistemu. Članarina znaša 20 K na leto.

Dr. Jože Rus: Glavni statistički podaci o državi Srba, Hrvata i Slovenaca. Ta brošura nam prinaša številčno sliko nove države z ozirom na površino in prebivalstvo. Razpravi je prideljenih 13 statističnih tabel, iz katerih je razvidna gostost naseljenosti v posameznih pokrajinah. V posebni tabeli je razvrščeno prebivalstvo po veri, v drugi po narodnosti. Brošura bo dobrodošla posebno učiteljstvu in spisateljem šolskih knjig, ker se statistični podatki lahko uporabijo pri pouku in tvorijo prvo podlago za nadaljno podrobno statistično sliko države. Naroča se v knjigarni »Učt. tiskarne« v Ljubljani, Franciškanska ulica št. 6 in stane brošura 12 K.

Anton Melik: Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev, II. del, 2 snopič. V Ljubljani 1920. Izdala in založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Cena 21 K. S tem snopičem je Anton Melik zaključil svoje zgodovinsko delo o jugoslovenskem narodu, tako da imamo sedaj popolno zgodovino Jugoslovenov, ki sega od prvih dob našega življenja do ustanovitve države SHS, v letu 1918. Knjiga se naroča pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani, Sodna ulica 6.

RAZNE VESTI.

Poverjenišvo za uk in božočastje za Slovenijo je imenovalo za začasne okr. šolske nadzornike sledeče: za črnomaški okraj M. Kantè-ta, za novomeški okraj J. Grad-a, za krški okraj Lj. Stiasny-ja, za kočevski okraj Jos. Novak, za litijski okraj K. Rostoharja, za kranjski okraj Fort. Lužar-ja, za radovljiški okraj K. Simon-a, za kamniški okraj J. Polak-a, za ljubljansko okolico Avg. Pirc-a, za ljubljansko mesto M. Kočevar-ja. Imenovanja so se izvršila pod vplivom političkih strank in preko volje učiteljstva vćlanjenega v UJU, ki je tudi v stvari protestiralo na merodajnem mestu. Kmalu nato je prispela iz Beograda brzovjaka, v kateri poročajo, da je minister prosvete vsa ta imenovanja razveljavil, ker so protizakonita in jih more izvršiti le sam minister v sporazumu z učiteljstvom.

Uradniška pragmatika in učiteljstvo. Minister za konstituanto države SHS je izjavil, da je uradniška pragmatika končana in da bo v kratkem predložena ministrskemu svetu. Ljubljansko poverjenišvo UJU je opozorilo s posebno vlogo centralo v Beogradu na sledeče: 1) Učiteljstvo osnovnih in meščanskih šol naj se unese v splošno uradniško pragmatiko in 2) naj se uvrsti v ono kategorijo, ki mu gre po predizbrabi, to je s položeno srednješkolsko maturo; 3) meščansko in strokovno učiteljstvo naj se uvrsti v en razred višje in 4) učiteljice ročnih del in vrtnarice naj se uvrste v kategorijo državnih uradnikov s 4 razredi sredje šole, oziroma z dovršeno meščansko šolo.

Dne 1. septembra t. l. je sprejelo narodno predstaništvo v Beogradu volilni zakon, ki določa v svojem 15. členu, da niso državni uradniki deležni pasivne volilne pravice, razven če se odrede svoji službi. Tako se bodo morali vsi učitelji, ki bodo izvoljeni za posalnce, odreči službovanju, če bodo hoteli izvrševati svoj mandat.

Minister prosvete Pribičević je odredil reaktiviranje državnega učiteljšča v Mariboru. — Pred prevratom je bilo v Mariboru deželno žensko učiteljšče, ki ga je pa sedanje poverjenišvo za uk in božočastje v Sloveniji ob koncu minolega šolskega leta popolnoma zatrla v korist zasebnega učiteljšča mariborskih šolskih sester. Po odloku ministra je ta samovoljna rešitev zopet odpravljena.

Vlada države SHS je priredila v letošnjih počitnicah prekmurskim učiteljem tečaj, da se priuče knjižnemu slovenskemu jeziku. Zanimivo je to, da se prekmurski župnik Klekl poteguje, da bi se uvedel v šole prekmurski dialekt; zahteva, ki ni le smešna, ampak tudi nespametna. Kaj pa naj počnejo prekmurski izobraženci s svojim prekmurskim »književnim« jezikom na tem božjem svetu? Menda res ne mislijo

vsvariti v Jugoslaviji še »prekmursko-vogerske kulture!

Mariborski Nemci so naprosili vlado v Ljubljani, da bi jim vpeljala v mariborski gimnaziji nemške paralelke, a ta je zahtevalo odklonila, češ, da za nemške dijake v Sloveniji zadostuje realna gimnazija z nemškim učnim jezikom v Ljubljani.

Na zahtevu francoske vlade bodo poslali to jesen iz Jugoslavije na Francosko po 10 siromašnih otrok, katerih očetje so padli na Francoskem, kjer bodo na stroške francoske vlade hodili v šolo.

Učitelji vojaki. Ministrstvo vojne v Jugoslaviji je ugodilo prošnji ministrstva prosvete, da se osvobodi vs'ed pomanjkrija učitelje-novince enoletne vojne službe, z opazko, da bi bilo to v nasprotju s pravili o ustrojstvu vojske in bi potem tudi vsi drugi stanovi zahtevali slične olajšave.

Javno žensko učiteljšče v Mariboru se je letos vsled ukaza ministra prosvete Sv. Pribičevića zopet odprlo. Zavod je zaenkrat priklopljen moškemu učiteljšču.

Na obćnem zboru »Slovenskega profesorskega društva v Ljubljani«, ki se je vršil 13. septembra t. l., je bil odklonjen predlog ustanovitve Saveza profesorskih društev za Jugoslavijo. Udeležniki so se po burni debati izrekli za centralno organizacijo vseh profesorjev države SHS.

Iz Novega Sada poročajo, da bo zdravstveni odsek za Bačko, Baranjo in Banat otvoril brezplačno šolo za zdravstveno proučevanje, kjer bodo zdravniki sistematsko predavali o vseh vejah higijene. Prebavanja bodo izpopolnjena s slikami, raznimi preparati in z vzgledi na bolnikih.

Za bolne učitelje v Franciji. Na predlog poslancev P. Even-a, H. Avril-a in P. Rameil-a je sprejela šolska komisija francoske zbornice resolucijo, v kateri se vlada poziva, da zavaruje učiteljstvo proti napadom jetike in da se mu da v slučajih bolezni pravica dopusta treh let s polno plačo, in v posebnih slučajih še dveh let s polovično plačo. Po mnogih peripetijah je bil ta zakon sprejet v zbornici z običajnimi pomiselki zakladnega ministra.

Zobozdravniška klinika v Baselu. V tem švicarskem mestu so ustanovili zobozdravniško kliniko za ljudskoškolske otroke. Zdravljenje zob se vrši z dovoljenjem prizadetih starišev in je brezplačno za revne učence. Država nakazuje zavodu podporo 20.000 Fr. na leto.

Francoski učitelji in pravica svobodnega združevanja v Franciji. Minister javnega šolstva v Franciji je predložil zbornici načrt zakona, po katerem se močno utesnjuje pravica sindikalnega združevanja za vse državne nastavljenice. Vkljub protestu vseh učiteljskih organizacij je ministrstvo v prošlem juniju razpustilo vse organizacije, ki so oživele na podlagi zakona od 21. marca 1884. Zveza učiteljskih sindikatov pa je sklenila obdržati vseeno i nadalje svoja zborovanja.

Opozarjamo posebno, da je bilo na Francoskem vsako sindikalno delo že itak tako pod vplivom države, ki mu je določala obliko, metodo, vsebino i nbenem tudi skrajno mejo. Tam je tudi učiteljstvo popolnoma izključeno od dela na javnem administrativnem polju. Demokratizem živi tedaj samo na papirju, kar nam posebno dokazujejo preganjanja poslednjih mesecev.

Učiteljska kriza v Ameriki. Iz poročila o zborovanju šolskih delegatov deveterih držav v Ameriki, ki se je vršilo v zadnjem času v Novem Yorku, je razvidno, da manjka Uniji samo v državi Novi York nad 5000 učnih moči. Zastopnik West Virginije je poročal, da niso mogli v letu 1919. odpreti zaradi pomanjkanja učiteljev okroglo 400 šol in da učiteljšča odpustijo vsako leto le eno petinko potrebnih učnih moči. V državi Alamana je bilo zaprtih 500 šol za belokožce in ravnotoliko šolskih zavodov za črnokožce. V neki grofiji v Pensilvaniji je 53 šol brez potrebnih učiteljev. Po neki statistiki zveznih držav primanjkuje v Ameriki nad 50.000 učiteljev in ogromno število 60.000 učnih moči je pa nesposobnih za vsakršno šolsko delo. Tajnik šolskega oddelka države Mikane, je izjavil, da se je v lanskem letu odpovedalo službovanju 145.000 učiteljev. Glavni vzrok krize v američkih šolah je slab gmotni položaj, v katerem mora živeti američki učitelj. Srednja plača v državi Alabama je bila za učitelje šol za belokožce 470 dolarjev, za učiteljice istih šol 312 dolarjev; v šolah za črnokožce pa je dosegla komaj 179 dolarjev. Tako poroča Journal of Education. Drug šolski list The High School Journal pa poroča, da je v Uniji 40% učiteljev na deželi, ki zaslužijo v enem letu manj nego 600 dolarjev, 36% manj nego 500 dolarjev, 15% manj od 400 dolarjev; največje število pa je takih, katerih letna plača se giblje od 300—100 dolarjev. Mesto Novi York porabi 250.000.000 dolarjev za avtomobile, medtem ko znaša strošek za učiteljstvo le 36.000 dolarjev.

V Španiji. Prvi šolski zakon je bil v Španiji ustvarjen leta 1857; določal je minimum učiteljskih dohodkov letnih 200 L in službene poviške 25 L. V letu 1904. je bil minimum povišan na 500 L, v l. 1915. na 625 L in v letu 1919. na 1500 L. A to še po vztrajni agitaciji od strani učiteljstva. Število vsega učiteljstva na Španskem znaša 28.200.

IZ UREDNIŠTVA.

Tolminsko učiteljsko društvo: Naznanilo obćnega zbora nam je prišlo prepozno za zadnjo številko lista. — **Dopisnikom:** Nekatero dopise smo morali odložiti na poznejše številke. — Nekatera učiteljska društva so zborovala že v oktobru, a o poročilih ni še duha ne sluha. Menda vendar nam ne bo treba pošiljati na vsako zborovanje še posebnega poročevalca? — B. Medvešek: Prepozno za to številko. Objavimo prihodnjič.